

УДК: 336.77

Я. В. ЛИТВИНЕНКО,
кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Х. Т. ЮРІЙЧУК,
студентка IV курсу спеціальності "Банківська справа",
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Банківське кредитування та напрями його подальшого розвитку в Україні

У статті розглянуто стан та особливості системи банківського кредитування в Україні, визначено її недоліки. На матеріалах провідних банків України проводиться дослідження поточного стану, динаміки та структури надання ними кредитів. На підставі проведеного аналізу визначено основні недоліки системи банківського кредитування та надано пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: кредитування, споживчі кредити, іпотечні кредити, синдиковане фінансування, кредитні відносини.

Постановка проблеми. Розвиток виробничої сфери, підприємств і особливо середнього та малого бізнесу в більшості випадків гальмує відсутність у них вільних грошових коштів, які необхідні їм і як обігові ресурси, і для подальшого розвитку матеріально-технічної бази, а також для впровадження новітніх технологій та досягнень науково-технічного прогресу. Одним з головних напрямів вирішення цієї проблеми є отримання кредиту або іншої позики в фінансових установах і насамперед в банках. Тому є актуальним питання можливості отримання банківського кредиту за сучасних умов в Україні.

Зараз в Україні різноманітні позики і, зокрема, кредити можуть надавати різні фінансові структури. Але найбільш реальним є отримання кредиту в комерційних банках України, яким властива відпрацьована процедура отримання кредиту та розрахунку за кредит. Тому банківський кредит є головним на кредитному ринку України.

З іншого боку, кредитна політика на рівні держави є достатньо ефективним важелем проведення економічної політики на макрорівні, вагомим впливом на розвиток усіх напрямів діяльності суб'єктів господарювання (насамперед підприємств малого та середнього бізнесу). При цьому регулювання може здійснюватись як адміністративними методами (заборона окремим банкам займатися діяльністю з надання кредитів, лімітування розміру кредиту, встановлення розміру фондів страхування за кредитами, порядку надання кредиту та переліку відповідних документів), так і економічними методами (встановлення ставок рефінансування, відносного розміру застави за наданий кредит, строків повернення кредиту, розрахунку відсотків за кредит та інше).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку кредитних відносин і банківського кредитування розглядалися багатьма українськими вченими та фахівцями. Це насамперед: С. М. Власюк, В. Я. Вовк, О. Д. Вовчак, А. В. Демківський, С. А. Колотуха, Д. І. Коваленко, С. В. Львовчкін, С. В. Науменко, В. М. Опарін, М. І. Савлук, В. М. Федосов, О. В. Хмеленко, С. А. Циганов та інші. Їхні дослідження стосувались загальних проблем розвитку кредитного ринку, його складових елементів та відносин, які при цьому виникають. Але всі ці вчені недостатньо повно та ретельно розглядають особливості розвитку банківського кредитування в Україні останніми роками та напрями його удосконалення в подальшому.

© Я. В. Литвиненко, Х. Т. Юрійчук, 2013

Метою дослідження є аналіз стану та особливостей організації кредитування в Україні з урахуванням впливу різних чинників, а також визначення шляхів удосконалення цього процесу за сучасних умов розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. За умов економічної кризи в Україні та у світі комерційні банки в переважній більшості надають короткострокові або, в меншій кількості, середньострокові кредити. Довгострокові кредити, зокрема іпотечні, для банків не є цілком ефективними, оскільки вони потребують вилучення достатньо великих ресурсів на довгий строк за значного ризику.

Усі банківські кредити класифікують за різними ознаками, які наведені в наукових працях фахівців та вчених (див., наприклад, [2; 3]). Методологію надання та повернення кредитних ресурсів визначено як Національним банком України, так і кожним комерційним банком, але надання кредитів ще має багато невирішених проблем.

Дослідження динаміки надання кредитів такими банками, як Райффайзен Банк Аваль, Правексбанк, Ерсте Банк, показало загальну тенденцію до зниження надання кредитів в останні три роки (табл. 1).

При цьому у Райффайзен Банку Аваль та Ерсте Банку зниження відбувається за всіма видами кредитів. Найменше знизились обсяги надання кредитів юридичним особам, а також фізичним особам-підприємцям. Значно зменшилось надання кредитів фізичним особам, особливо споживчих кредитів (крім Ерсте Банк) та іпотечних кредитів. При цьому потрібно зазначити, що в більшості банків (особливо невеликих) взагалі відсутні програми іпотечного кредитування, встановлюються достатньо великі річні відсотки, запроваджуються жорсткі умови надання кредиту та розрахунку за нього. Це свідчить, з одного боку, про неефективність цього виду кредитів для банків, а, з іншого, про великий ризик неповернення наданих в позику грошових ресурсів.

Аналіз структури кредитів, наданих зазначеними банками у 2009–2011 рр., свідчить про невелику питому вагу іпотечних кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (табл. 2).

Якщо аналізувати структуру кредитів, наданих Райффайзен Банком Аваль, то найбільша питома вага кредитів (більш ніж половина) припадає на юридичних осіб. У Правексбанку та Ерсте Банку суттєва питома вага припадає на кредити фізичним особам. Але водночас потрібно відзначити, що протягом 2009–2011 рр. їхня частка знизилась в усіх досліджуваних банках. Це свідчить про підвищення ризику неповернення кредитів, а кредити в іноземній валюті не надаються.

Велике значення для банку під час видачі кредиту або позики, особливо для фізичних осіб, має ризик неповернення кредиту або неповний розрахунок за нього. Головним методом забезпечення повернення кредиту та розрахунку за кредит є детальне дослідження особи, яка бажає отримати кредит, визначення її платоспроможності та фінансового стану. Такі дослідження проводять на підставі різних показників, застосовуючи комп'ютерну техніку. Крім цього, запроваджують різні заходи, наприклад:

- створення спеціального резерву для відшкодування витрат, які можуть виникнути у разі неповернення кредитів;
- розроблення і створення кожним банком системи гарантій повернення наданого кредиту у вигляді матеріального (застава) або нематеріального забезпечення (гарантії, поручительства іншого банку, страхової компанії, фізичної особи тощо);
- сек'ютеризація кредитів, тобто переведення боргових зобов'язань за кредитами у високоліквідні цінні папери та створення значних якісних активів, які ідентичні наданим кредитам за доходністю, строками та характером);
- страхування кредитних ризиків, коли комерційний банк користується послугами різноманітних страхових компаній та передає частину ризиків цій компанії;
- для зменшення ризику банківської діяльності під час видачі кредиту в

Таблиця 1

Динаміка надання кредитів великими банками України у 2009–2011 рр.

Банк	Роки			Темп зростання
	2009	2010	2011	
<i>Райффайзен Банк Аваль</i>				
Усього кредитів	48724527	43853742	42725359	87.7
Юридичним особам	23 512 324	21 364 741	22 963 212	97.6
Фізичним особам – підприємцям	1 458 573	1 287 518	1 215 741	83.3
Іпотечні кредити	10 376 391	9 896 398	8 704 870	83.9
Споживчі кредити	13 337 966	11 261 796	9 827 953	73.6
Інші кредити фізичним особам	39 273	43 289	13 583	34.5
<i>Правексбанк</i>				
Усього кредитів	5695215	5045896	5080713	89.2
Юридичним особам	345 433	1 034 602	1 681 629	86.8
Фізичним особам – підприємцям	2 936	1 621	3 578	121.8
Іпотечні кредити	1 111 020	971 379	761 326	68.5
Споживчі кредити	4 233 623	3 035 166	2 629 135	62.1
Інші кредити фізичні особам	2 203	3 128	5 045	229.0
<i>Ерсте Банк</i>				
Усього кредитів	6066840	5383411	5129419	84.5
Юридичним особам	2 014 044	1 901 178	2 138 137	106.1
Фізичним особам – підприємцям	20 983	12 304	19035	90.7
Іпотечні кредити	2 189 689	1 991 036	1 729 575	78.9
Споживчі кредити	8 622	11 209	66 260	768.4
Інші кредити фізичні особам	1 833 502	1 467 684	1 176 412	64.1

Джерело: складено за даними [7; 8; 9].

Таблиця 2

Структура кредитів, наданих окремими банками у 2009-2011 рр.

Банк	Роки					
	2009		2010		2011	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
<i>Райффайзен Банк Аваль</i>						
Усього кредити	48,7	100	43,8	100	42,7	100
Юридичним особам	23,5	48,2	21,4	48,7	22,9	53,7
Фізичним особам – підприємцям	1,5	3,0	1,3	2,9	1,2	2,8
Іпотечні кредити	10,4	21,0	9,9	22,6	8,7	20,4
Споживчі кредити	13,3	27,0	11,0	25,0	9,8	22,9
Інші кредити фізичним особам	0,04	0,8	0,04	0,8	0,01	0,2
<i>Правексбанк</i>						
Усього кредити	5,7	100	5,1	100	5,1	100
Юридичним особам	0,4	7,0	1,0	20,0	1,7	33,3
Фізичним особам – підприємцям	0,003	0,4	0,001	0,2	0,003	0,7
Іпотечні кредити	1,0	17,0	1,0	20,0	0,7	14,0
Споживчі кредити	4,3	75,3	3,0	59,0	2,6	51,0
Інші кредити фізичним особам	0,002	0,3	0,004	0,8	0,005	1,0
<i>Ерсте Банк</i>						
Усього кредити	6,1	100	5,4	100	5,1	100
Юридичним особам	2,0	32,7	1,9	35,2	2,1	41,2
Фізичним особам – підприємцям	0,2	3,3	0,1	1,8	0,02	0,4
Іпотечні кредити	2,1	34,4	1,9	35,2	1,7	33,3
Споживчі кредити	0,008	0,1	0,1	1,8	0,08	1,6
Інші кредити фізичним особам	1,8	29,5	1,4	26,0	1,2	23,5

Джерело: складено за даними [7; 8; 9].

розвинутих країнах набуває поширення так зване синдикуване фінансування, коли кредити (особливо великі) надає не один банк, а декілька позичальників, між якими розподіляється і ризик. Такий тип кредитів мав позитивні наслідки в Росії та інших країнах.

Висновки. Отже, стан ринкових відносин в Україні, особливо в період економічної кризи, потребує подальшого розвитку системи кредитування комерційними банками як юридичних, так і фізичних осіб. Усунення недоліків системи банківського кредитування може відбуватись такими шляхами.

1. Диференціація та розширення банківських операцій (крім кредитних та депозитних). Головною метою діяльності банків залишається отримання прибутку. Останнім часом основними операціями в комерційних банках є операції з кредитування та робота з депозитами клієнтів, здебільшого юридичних осіб. Це дозволяє банкам вкладати кошти на короткостроковий термін та отримати прибуток за найменших витрат на обслуговування клієнтів. Але при цьому підвищується ризик кредитування, насамперед внаслідок впливу різних чинників, зокрема таких, що мають об'єктивний характер (наприклад, міжнародна економічна криза, отримання кредитних ресурсів у міжнародних банках, підвищення рівня інфляції, економічна політика держави, заходи Національного банку України та інші). Крім того, через достатньо велику конкуренцію з боку інших банків та різних фінансових структур банки змушені знижувати відсоткову ставку за кредитами, що впливає на зменшення прибутку. У розвинутих країнах світу існують різноманітні джерела отримання прибутку від проведення інших банківських операцій (наприклад, обслуговування платіжних карток, різноманітні трастові операції з обслуговування майна клієнтів, консалтингові послуги, отримання комунальних платежів та інші).

2. Зниження відсотка за користування кредитом. З урахуванням того, що комерційні банки орієнтуються на ставку рефінансування Національного банку України, вони встановлюють відсоткову ставку на рівні не нижче ніж ставка НБУ і додають свій відсоток для відшкодування власних витрат та отримання прибутку (іноді до 10–12%). Але у розвинутих країнах світу маржа комерційних банків при поточному кредитуванні встановлюється на рівні 3–4%. Через велику маржу вітчизняних банків підприємствам та фізичним особам брати кредити не вигідно.

3. Спрощення процедури видачі кредиту. Основною умовою видачі кредиту є гарантованість його повернення. При цьому головним засобом залишається застава або гарантія третьої особи. Комерційні банки повинні страхуватись від ризику неповернення наданого кредиту, але в більшості випадків вартість майна, яке приймається як застава, оцінюється на рівні 50–60% від його ринкової вартості, що ставить кредитоотримувача в достатньо скрутні умови.

4. Подолання недовіри до банківської системи з боку юридичних та фізичних осіб. Одним з джерел грошових коштів, які надаються в позику, є грошові ресурси клієнтів банку. Постійна зміна валютних курсів, умов зберігання та видачі депозитів призводить до відтоку грошових ресурсів з вітчизняних банків і викликає недовіру до банківської системи. Крім того, деякі комерційні банки змінюють, без відповідного повідомлення клієнтів, умови встановлення відсоткових ставок, повернення кредиту та інше.

5. Підвищення ефективності діяльності кредитних бюро різних банків та об'єднання їх в єдину взаємопов'язану мережу. Нестигкування їх роботи призводить до можливості отримання кредитних ресурсів різними злочинцями та аферистами, що завдає суттєвих втрат комерційним банкам. Крім того, недостатньо застосовуються можливості системи страхування діяльності банків.

6. Диверсифікація банківського кредитування. Надання кредитів банками має на меті отримання швидких грошей, тому банки в основному надають короткострокові кредити. Вони зазвичай застосовуються для кредитування обігових ресурсів і надаються підприємствам торгівлі, масового харчування та туристичного бізнесу. Це дає комерційним банкам тимчасову вигоду, але має невеликий макроекономічний ефект. Банки неохоче надають кредити під інноваційні проекти, придбання основних фондів, новітніх технологій. Це призводить до зменшення

продуктивності та ефективності праці в національній економіці, зниження валового внутрішнього продукту тощо. Недостатньо активно та ефективно банки працюють під час проведення лізингових операцій, відтак втрачаючи можливість отримання додаткового прибутку.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про захист прав споживачів” від 12.05.1991 № 1023-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія та практика : навчальний посібник / Д. І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 352 с.
3. Колотуха С. М. Гроші та кредит : навчальний посібник / С. М. Колотуха, С. А. Власюк. – К. : Знання, 2012. – 495 с.
4. Федоров В. М. Інституціональна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В. М. Федоров, В. М. Опарін, С. В. Львовчкін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 3–21.
5. Циганов С. А. Особливості формування ринку синдикуваного кредитування у країнах із трансформаційною економікою / С. А. Циганов, А. М. Яншина // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 11–19.
6. Бюлетень Національного банку України. – 2012. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
7. Сайт Ерсте Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erstebank.ua>.
8. Сайт Правекс Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravex.com>.
9. Сайт Райффайзен Банку Аваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aval.ua>.
10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики України, ТОВ “Август-трейд”, 2012. – 559 с.

Я. В. ЛИТВИНЕНКО,

*кандидат экономических наук, доцент,
профессор кафедры финансов,*

Национальная академия статистики, учета и аудита

К. Т. ЮРИЙЧУК,

*студентка IV курса специальности «Банковское дело»,
Национальная академия статистики, учета и аудита*

**Банковское кредитование и направления
его дальнейшего развития в Украине**

В статье рассмотрены состояние и особенности системы банковского кредитования в Украине, определены ее недостатки. На материалах ведущих банков Украины проведено исследование текущего состояния, динамики и структуры предоставления ими кредитов. На основании проведенного анализа определены основные недостатки системы банковского кредитования и даны предложения по их устранению.

Ключевые слова: *кредитование, потребительские кредиты, ипотечные кредиты, синдицированное финансирование, кредитные отношения.*

YA. V. LYTUVYENKO,
*PhD (Economics), Associate Professor,
Professor of Finance Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*
K. T. YURIYCHUK,
*Student of the 4th Academic Year (Speciality "Banking"),
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

Bank Lending and Directions of Its Further Development in Ukraine

The article deals with the status, peculiarities and defects of the existing system of bank lending in Ukraine. The study of bank lending is made by the data from the leading banks of Ukraine. It covers lending to legal entities and individuals, with the latter divided into the two categories: consumer and mortgage lending. Emphasis is made on the problems of the borrowed cash return and its insurance.

Development of business sector, especially SMEs, is inhibited mostly by lack of cash resources. One solution of the problem is to obtain some kind of loans from financial institutions, primarily from banks. Financial entities in Ukraine now offer a variety of loans. The most feasible loans are ones obtained from the National Bank of Ukraine and commercial banks. The latter demonstrate the best-tested procedure for loans being of primary importance in the credit market of Ukraine.

It is shown that lending strategy at the national level is an effective means for implementing economic policy at macro level, having great impact on the performance of various categories of economic entities (primarily on small and medium-size businesses). Administrative and economic methods of lending regulation in Ukraine are discussed.

Based on the study, the measures to enhance the efficiency of bank lending in Ukraine are proposed. They include: simplification of lending procedures and arrangements for legal entities and individuals, decrease in interest rate, performance enhancement of lending units operating in various banks and their incorporation in the single integrated network, better operation of the loan repayment insurance, diversification of bank lending etc.

Keywords: *lending, consumer loans, mortgage loans, syndicated financing, credit relations.*

